

100 år i en vestjysk lærerkreds

Af Varde lærerkreds' historie

Af H. K. KRISTENSEN

H. K. KRISTENSEN, Varde, der var førstelærer i Lunde 1926-62 er en af den vestjyske landsbyskoles »grand old men«. I over en menneskealder har han særdeles aktivt taget del af egnens lokalhistoriske virksomhed. Hans medlemskab af Varde lærerkreds, som han en tid også var formand for, omfatter over halvdelen af den tid kredsen har eksisteret. Nedenstående er i det væsentlige en gengivelse af den tale som H. K. KRISTENSEN holdt i 1975 ved Varde lærerkreds' 100 års jubilæum.

Her skal fortælles lidt om noget af det, lærerkredsen og lærerne her har arbejdet med, og noget om de problemer de har været optaget af. Først lidt om stiftelsen. Desværre synes de ældste protokoller at være forsvundet og dermed oplysningen om foreningens tilblivelse. Dog har Danmarks Lærerforening kunnet oplyse, at Varde Lærerkreds eksisterede 1875. Jeg forsøgte derfor, om jeg ad anden vej kunne finde frem til dens fødselsdag. Det lykkedes, idet jeg i »Ribe Amts Tidende« for februar 1875 fandt en sålydende annonce:

»Lærermøde.

Ifølge Opfordring fra Danmarks Landsbylærerforening indbydes særligen d' Hrr. Lærere i Skads, Øster og Vester Herred, som ere eller agter at indtræde i Foreningen, om at samles i Esbjerg Friskole Løverdags d. 20. Kl. 1. – Foruden Valget af en Kredsformand og Afstemning om Kjøbstadlærernes Tilslutning, vil Foreningens Spørgsmaal nærmest komme til Forhandling. Bidrag og ny Indmeldelser kunne afgives.

H. Sørensen. A. K. P. Petersen.«

Der står intet i de følgende numre eller i hele årgangen, om foreningen blev stiftet ved dette møde eller ej, men da den beviseligt fungerede dette år, er det givetvis sket. Vi må derfor regne med, at foreningen er stiftet d. 20. februar 1875. Den blev altså stiftet i Esbjerg, hvad måske kan lyde underligt i Varde-øren, men Esbjerg var i 1875 kun en lille sprælsk opkomling i Jerne sogn, der jo ligger i Skast her-

red. Da de gamle skoler i Boldesager og Veldbæk ikke længere kunne rumme opkomlingens børn, var der lige bygget en friskole, og det var altså der, Lærerkredsen stiftedes.

De to stiftere kan ikke være andre end Hans Henrik Sørensen i Veldbæk, som var lærer der 1873-1906 og sognerådsformand 1877-92. Han var født i sognet på Jerne Søndergård, hvor faderen var gårdmand. Han blev gift med en lærerdatter fra Sønderho. Blandt deres døtre blev den yngste Marie gift med rektor Kr. Bruun, Esbjerg statsskole.

H. H. Sørensen (1839-1929), gårdmandssøn fra Jerne, lærer i Veldbæk, Jerne sogn 1873-1906, sognerådsformand 1877-92 i den vanskelige periode, da »Danmarks Chicago« voksede op inden for sognets rammer.

Den anden stifter var nabolæreren Christian Albrecht Claudi Petersen, 1865-95 lærer i Boldesager og kirkesanger i Jerne. Han var sønderjyde, født i Hjerting 1833, dim. fra Lyngby og blev 1895 kordegn i Esbjerg. Begge dygtige og ansete mænd. De havde altså fået en opfordring fra Danmarks Lærerforening, der dengang havde navnet Danmarks Landsbylærerforening. Kredsen omfattede de tre nævnte herreder. Men Esbjerg, Danmarks Chicago, voksede så stærkt, at den med god grund skilte sig ud og dannede sin egen kreds.

Jeg har været medlem af Varde Lærerkreds i over halvdelen af den

C. A. Petersen (1837-1917) var sønderjyde, først lærer i Sundeved, 1864 afsked af nationale grunde, kirkesanger i Jerne og lærer i Boldesager 1865, pensioneret som lærer 1875, kordegn i Esbjerg 1877-1901. Foto privat eje.

tid, den har eksisteret. Da jeg blev medlem, var det lærerne ved de landsbyordnede skoler, der dominerede. De eneste under købstadordning var da 17 lærere og lærerinder, som var knyttet til Varde skolevæsen, Tinghøj medregnet, men ikke landsognet. Alle de andre var landsbylærere. Af egnens indbyggere boede langt de fleste på landet. I 1925 var der i Ribe amt 136.695 mennesker, heraf i købstæderne 35.409, men på landet 101.286, dvs. omtrent 3 gange så mange som i købstæderne. I 1970 var der i amtets byområder 143.607 og på landet 34.236 indbyggere, dvs. $4\frac{1}{2}$ gange så mange i byområder som i rene landdistrikter. Men i 1875, da foreningen startede, boede ca. 10 gange så mange på landet som i byerne. Og lærerbehovet har fulgt

denne udvikling. I 1856 var der 5 lærere og 1 lærerinde knyttet til Varde skole. Da skoleloven af 1814 gennemførtes i Varde 1818 havde byen 2 lærere.

Nu i de senere år er næsten alt centraliseret. 36 skoler er i alt fald blevet nedlagt blot inden for lærerkredsen her.

Mødevirksomhed

Vi havde Lærerforeningens mødevirksomhed delt i 3 afdelinger: 1) Større møder eller kursus, hvor landskendte skolefolk talte eller havde demonstrationer med en klasse børn med påfølgende forhandling og drøftelser. Vi kan nævne førstelærer Schmidt fra Himmelev med sit dansksystem, vi havde skoleinspektør Arvin fra la Courvejens skole, senere rektor for Lærershøjskolen, Hans Novrup, senere amtskolekonsulent i Sønderjylland med sit regnebogssystem, hans far, H. P. H. Novrup var førstelærer i Alslev. Edsen Johansen, Jelling, havde anskuelse og tegning, dr. Marius Kristensen, Askov, talte om misbrug af sproget, f.eks. i udtryk som »Korsør torv var sort af hvidklædte damer« – »Vi harmes, når vi hører din stumme klagelyd.« Forfatteren, skoleinspektør Kappel Bøcker havde to timer religion med store børn. Han havde i den grad børn og tilhørere med, at jeg endnu tydelig husker, hvordan han gennemgik skriftstedet: »Jeg er vejen, sandheden og livet.« Prof. Steenberg, folkebibliotekernes ivrige talsmand, talte om forståelselæsning, og fortalte bl.a. følgende om et ægtepar, hvor manden ikke var god til at læse, hvorfor konen læste avisen højt, men når hun havde læst et stykke, standsede hun og sagde: »Kresten, hwa stoi dæ så?« Forstander Georg Christensen viste disponerende litteraturgennemgang. Og fra hovedbestyrelsen havde vi adskillige talere, bl.a. formanden K. A. Kristensen, Karise. – 2) Medlemsmøder, hvor medlemmerne selv optrådte, f.eks. overlærer Hjuler, Ølgod, der bl.a. havde en time i religion, lærer Jacobsen, Årre, nu Kjelst, der viste en time i botanik, L. Emil Christensen fra Varde viste sin indøvning af metersystemet. Ravn Jensen, Ovtrup, kom bilende med sin klasse børn og demonstrerede aktivitetspædagogik, Øllgaard, Hejbøl, gennemgik gentagende Varde museums rige samlinger og skabte selv et museum ved sin skole. Dette blev til det nuværende Ølgod museum. Haahr, Tistrup, talte om nogle resultater

Michael Rodevad Gjørup Assens (1824-1911), præstesøn, f. i Ulfborg, sognepræst i Jerne 1858-80, i Gaverslund 1880-99, provst fra 1866, gjorde sig fortjent af skolevæsenet ved at højne kravene til vinterlærernes kvalifikationer og ved sin store og gavnlige indflydelse, da Esbjerg skulle have sit eget skolevæsen grundlagt. Foto privat eje.

af den moderne bibelkritik, og senere gav Ravn Jensen i sin skole en time, hvor han viste, hvordan han i praksis havde taget den nyere bibelforsknings resultater op. Skoleinspektør Vald. Lassen, Varde, gennemgik regnebøger og regning, og kantor Marke talte om kunst og kunstforståelse osv., osv. Og selvfølgelig blev der drøftet nye cirkulærer og meddelelser fra hovedbestyrelsen. – 3) Ekskursioner eller udflugter hørte sommeren til. Man kan nævne ture til Nørholm hede og Letbæk mølle, Filsø (hvor kredsen rejste fredningssag), Henne kirke, bronzealderkystskrænten Grærup-Børsmose, Løvkliitterne, Ulslo, Karlsmærsk, Oksby øde kirketomt, oldtidsagre i Marbæk, byvandringene både i Ribe og Varde. Såvel naturhistorie som geologi og historiske minder blev varetaget.

Vi lærte virkelig noget af hinanden, også noget, vi kunne bruge i skolestuen. Og vi fandt kammeratskab og venskab med lærere ud over hele egnen. Gennem lærerforeningens støtteorganisationer kunne vi anbefale kollegaer til hjælp, hvis de var kommet i knibe på en eller anden måde.

Økonomi

Blandt de problemer, der i længere tid drøftedes i foreningen, var økonomien. En lærer blev jo ofte omtalt som en sølle, fattig Per Degn, og fra Holberg ved vi, han satte megen ære i at kunne sige: »Jeg haver i meget forbedret mit embede!« – Ja, det var tidligere en nødvendighed at have denne interesse, for lærere og skoleholdere var usselt lønnet. Under første verdenskrig blev det rent galt. Vi havde fået en ny lønningslov 1908, men priserne steg og steg, og lønnen fulgte slet ikke med. Under en udflugt til en plantage ved Oksbøl fremhævede Chr. Nielsen, senere kantor i Varde, ved kaffebordet standens vanskelige stilling. Han beviste med tørre tal, at lønnen siden 1908 var gået 400 kr. tilbage. Nu lyder 400 kr. jo ikke af ret meget. Men det var noget andet dengang. I 1918 lå førstelærerens pengeløn mellem 900 og 1400 kr. om året, andenlærerens mellem 700 og 900, dog havde alle fri bolig og brændsel. Man vedtog da at søge alle sogneråd i kredsens om at forhøje lønnen med ikke under 400 kr. Ikke så nær alle sogneråd fulgte opfordringen, nogle gjorde det dog. Først da krigen var forbi, kom der en ny lønningslov. Jeg tør nok sige, at lærerstanden da var blevet tilstrækkelig optrænet i nøjsomhed og sparsommelighed.

Som alle ved, er skolen kirkens datter. Da Danmark 1739 fik sin første egentlige skolelov og i de følgende år, her på egnen navnlig i 1742, fik bygget en række skolebygninger, opførtes de næsten alle på kirkens fortov, undertiden til dels ind i kirkegårdsdiget. Her uden for kirkegården ejede kirken nemlig en strimmel jord, hvor de kirkesøgende kunne tøjre deres heste. Det var ikke altid, der var toiletter ved disse første skolehuse. Endnu i 1855 var der ingen i Lunde. Børnene satte sig da på hug i læ af kirkegårdsdiget. Det kunne være en slem tur en vinterdag. Da vor lærerkreds startede, var der vistnok indrettet nødtørftshuse ved alle skoler.

I mange skoler boede der endnu 1875 en skolekone eller -pige, ofte

en enlig, fattig enke eller pige, undertiden en, »som var kommet galt afsted«. De gamle skolehuse var i reglen bygget således, at det foruden skolestuen rummede et fag eller to, som ved en væg var delt i to rum, det forreste som forstue med kneben plads til børnenes tøj, det inderste med et sengested længst inde, et bord og en arne i den åbne skorsten, hvorfra der også kunne fyres ind i skolestuens bilægger, og hvor skolekone kunne lave mad. Senere blev bilæggen erstattet af en kakkelovn og arnen af et komfur. Skolekone skulle fyre og holde skolen ren samt af og til hente en spand drikkevand, og så tog hun sig gerne af forfrosne småbørn, varmede deres fingre og tørrede deres strømper. Mødrene huskede hende jævnlig med en overtallig mellemmad eller andet godt.

I dag er der vel ingen skoleledere, der kaldes degne. Da jeg begyndte, blev alle skoleledere, der var kirkesangere, kaldt degne, selv om de gamle degneembeder var ophævet ved skoleloven af 1814, efterhånden som de daværende degne uddøde, men nogle var så sejlivede eller tog først afsked efter 1850. Førstelæreren i kirkebyens skole overtog jo degnens funktioner – derfor levede også navnet videre. Degnene var jo præstens medhjælpere, de skulle lede sangen i kirken, vaske kirkens klæder, ringe kirkeklokken, være rengøringskone. Til tider var der dog andre, der udførte disse hverv. Men degnen kunne ikke nægte det, når det blev krævet. Derfor fik han særskilt løn, bl.a. offer, som kunne være velkommen, da lærerlønnen var så lille. Ja, onde tunger sagde ligefrem, at han var så interesseret i disse penge, at det især var bogstaverne o-f-e-r, han lod børnene arbejde med i skrivetimerne! Jeg har også prøvet at tage mod offerpenge, både som højtidsoffer og ved barnedåb, da jeg i 1917-18 var vikar i et førstelærerembede ved Kolding. Fra 1900 var læreren ikke mere pligtig til at ringe med kirkeklokken, kime ved højtiderne eller før jul slå takten på klokken til melodien af kendte julesalmer. Til julen 1848 slog en hjælpelærer i Ovtrup imidlertid melodien til »Dengang jeg drog afsted . . .« Manden var Morten Eskesen.

Så var der kirkerengøringen tilbage. Lærer H. Grønbæk i Kvong fortalte mig om, hvor ydmygende han følte det, da han var blevet gift og skulle bede sin unge, smukke kone om at gøre rent, hvor gamle mænd havde siddet og harket og spyttet skråen ud. Nå, ikke længe efter blev læreren også fri for det – i 1904.

Degnelodden, eller som den hed skolelodden, var endnu tilbage. Da

Kantor Christian Nielsen (1883-1956), lærer i Varde 1908-48, kantor og kordegn fra 1922. Foto privat eje.

H. Grønbæk (1870-1952), førstelærer i Kvong 1896-1939, formand for Vardekredsen 1912-13, 1915-21 og mangeårig formand for de store »Vestjyske skolemøder«. Foto privat eje.

S. Ravn Jensen (1908-), andenlærer i Ovtrup 1934, førstelærer 1936, skoleinspektør 1962-1970, formand i lærerkredsen 1949-60. Foto privat eje.

Lærerkredsen på ekskursion på den store fredede Nørholm hede. Foto privat eje.

jeg i 1926 avancerede til førstelærer, spurgte sognerådet, om jeg ønskede at overtage skolelodden. Jeg sagde nej tak. Det var ellers en økonomisk begunstiggelse, for ganske vist skulle der så afkortes et beløb af lønnen, men passede man landbruget nogenlunde ordentligt, gav det væsentligt mere. Ja, min formand sagde til mig, at havde han ikke under krigen 1914-18 haft landbruget, havde det været hårdt for ham at klare dagen og vejen til sig og sin store familie. Jeg havde jo også selv oplevet, hvordan forholdene var ved krigens slutning, da jeg i en vikarplads fik nogle og firs kr. om måneden, mens kost og logi kostede godt 3 kr. om dagen på Højskolehjemmet. Der var dengang en sådan overflod af lærere, at der til et andenlærerembede eller blot et vinterlærerembede kunne være 90-100 ansøgere. Da kom genforeningen med Sønderjylland, og det hjalp.

Sidst i 80'erne var der kraftig diskussion om skolelodden. Skulle den passes, ville det gå ud over skolen, hævdede man. Mest ivrig var en københavnsk lærerinde. Ved et årsmøde erklærede hun, det var en skamplet på landsbylærerne at drive landbrug og forsømme skolen. Hendes mest markante modstander var lærer Hansen, Stenløse. Han protesterede: »Jeg vil påstå, jeg passer min skole til punkt og prikke, men jeg er også landmand med liv og sjæl!« Frøkenen tog øjeblikkelig ordet: »Jeg beklager de stakkels børn, der er betroet til lærer Hansens omsorg, eftersom mennesket kun har een sjæl, og når Hansens er hos landbruget, er der ingen til børnene.« Hansen replicerede omgående: »Jeg beklager de stakkels børn, der er betroet til frøkenens omsorg, da hendes sjæl er så snæver, at den kun formår at interessere sig for een ting!« – Nu er vi forlængst kommet af med skolelodden.

Tilsyn

Kirkens datter følte sig efterhånden så voksen, at hun mente at kunne undvære det »faderlige« tilsyn og få et fagligt pædagogisk. Vi havde jo præsten som formand i skolekommissionen og tilsyn af provst og biskop. 1914 visiterede biskoppen i Kokspang skole og blev forfærdet over, at børnene i yngste klasse, der omfattede to eller tre årgange, ikke vidste, hvad der skete med Danmark i 1864. »Ved I virkelig ikke det?« »Jow,« sagde endelig en af de mindste piger, »da slov æ tyskere Niels Kjeldsen ihjel.« – Da gik det vist op for biskoppen, at han havde

spurgt om noget, der lå uden for de smås pensum, at det var hjemmenes oplysninger, han eksaminerede i. Dannevirkenatten, Dybbølbanke, Danmarks sønderlemmelse, det, som er det danske folks fællesviden, var det forbeholdt de ældste årgange at tilegne sig. Kun den enlige soldat i Blåvær skov havde den lille pige tilegnet sig. – Læreren i Kokspang kunne nok få sine egne ønsker om et fagligt pædagogisk tilsyn.

Der var dog forskellige meninger om et nyt tilsyn. 1922 talte lærer Johnsen, Varde, i foreningen om tilsynet og påstod, hovedstyrelsen havde overrumplet lærerstanden med en resolution. Johnsen sagde bl.a.: »Lærerne tager fejl, når de kasserer præsten og vælger demagoger!« (Han havde nok læst Jakob Knudsens »Lærer Urup«). Flere medlemmer holdt dog på det faglige. Men at de ikke var kede af det gejstlige, viste sig, da provst Thyssen, Ølgod, flyttede til Ribe. Lærere og lærerinder i Øster og Vester herreder overrakte ham da en minde- og takkegave i fornemt sølv. – Da vi så fik det nye tilsyn af amtsskolekonsulenter, var de ikke demagoger.

Endelig et par ord om kirkesangerbestillingen. Mange følte det for strengt at skulle være bundet i skolestuen ugens 6 dage og i kirken den 7. Ved et skolemøde hed det bl.a. i en sang:

»Fuglene synger. I muntre klynger
gør menigheden skovtur.
Degnens søndag er en dejlig dag!
Har De set en ræv i et rovbur?!«

Andre var glade ved at tjene i det gamle kirkehus, og for dem var det alvor, når de sang bønner,

»Giv mig, Gud, en salmetunge,
så for dig jeg ret kan sjunge
højt og lydelig,
så jeg føle kan med glæde,
sødt det er om dig at kvæde
uden skrømt og svig.«

Og i den tjeneste kom de også i nær forbindelse med sognets voksne medlemmer – både i sorg og glæde. Der blev en medleven.

Det blev sådan, at førstelæreren måtte vælge, om han ønskede at

overtage dette embede eller ej. Nu er førstelærerne vel næsten alle steder blevet til skoleinspektører, kun få af dem er tillige kirkesangere, det sker dog, at andre lærere beklæder stillingen. Det er nemlig ikke alle, der føler kirken som et »rovbur«, men ellers er der nu frihed på dette område, også til at dele stillingen.

§ 8

I mange år var det især kampen mod § 8, der optog lærerne. Tilsynsloven af 1908 havde i denne paragraf en bestemmelse om, at hvis en lærer kom i et sådant misforhold til distriktets beboere, at det skønnedes, at hans virksomhed i væsentlig grad forringedes, kunne kommunalbestyrelsen afskedige ham. Dette i dansk ret enestående, at samme myndighed var både anklager og dommer, og hele det luftige begreb om skøn, gjorde lærerne utrygge, og en række § 8 sager fik dem til at vågne op. Man havde ikke noget imod, at en uduelig lærer blev afskediget, en, der forsømte sin skole eller vitterlig ikke magtede at lære børnene noget. Men ved § 8 krævedes intet bevis. Tilhængerne mente, at ligesom en friskolelærer kunne fyres, om man blev vred på ham, skulle også folkeskolelærerne kunne behandles tilsvarende. Der forekom åbenlyse uretfærdige afskedigelser, således i Egebjerg på Sjælland, hvor Mathorne, kendt som en dygtig lærer og medlem af sognerådet, blev afskediget. Da greb Danmarks Lærerforening til at blokere embedet, dets medlemmer måtte ikke søge det, og selvfølgelig arbejdedes der hele tiden på at få § 8 omdannet. 1933 kom en lov om et appeludvalg, men den hjalp ikke meget, da ministeren skulle afskedige, hvis kommunalbestyrelsen efter et år fastholdt afsked. Endelig kom 1949 3 uvildige dommere. Det hjalp, og 1970 glider paragraffen ud.

Der var også rejst en § 8 sag her i kredsen. Vor kredsformand og en forhandler fra hovedbestyrelsen var til møde med beboerne for at forhindre brugen af § 8 og i det hele taget afskedigelse, da manden måske kunne risikere afskedigelse uden pension efter andre paragraffer. Efter § 8 fik man derimod pension. Ved mødet blev der vedtaget en række bestemmelser, som læreren lovede at overholde. Men hvem skulle kontrollere, at det skete? Det blev udtrykt fra forsamlingen ved følgende spørgsmål: »Hvem ska vær æ døwl?« – »Det skal præsten,« lød svaret.

Den vestjyske skoleordning

Bortset fra Varde by levede vi her under den vestjyske skoleordning, der gjaldt fra Kongeå til et godt stykke op i Ringkøbing amt, og som var landets dyreste. Andetsteds var reglen, at der hele året var hver-andendags skolegang, så læreren kunne passe en 2-klasset skole, men herude var der om vinteren en lærer eller lærerinde mere. Da gik de store børn nemlig hver dag, 6 dage ugentlig med 36 timer, vinterhalvåret var ofte forlænget ud over de 6 måneder. Om sommeren gik de store børn slet ikke i skole, således ikke i Janderup, eller de gik måske $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ dage ugentlig, hvor man især samlede sig om læsning, regning, zoologi og botanik, og ellers havde det hyggeligt. De små gik næsten hver dag om sommeren, ligeledes halve dage, og færre dage om vinteren. Da skulle der være tid til, at lærerinden kunne have håndgerning og gymnastik med de store piger. Det var også godt, at de små i vintertiden ikke hver dag behøvede at stampe afsted på de lange og ofte dårlige skoleveje. Nok var det landets dyreste ordning, men ifølge de ministerielle prøver var det den, der gav de bedste resultater i dansk og regning. Vinterlærere og -lærerinder blev uddannet i Staby og Hoven på særlige seminarier, eller de stillede til provsteeksamen. Særlig kendt var her provst Assens i Jerne, der i september averterede i aviserne, hvilke dage aspiranterne skulle stille. Han var dygtig, retfærdig, men skrap. »Et s i mit navn kan jeg undvære, men det går ikke med to!« sagde han. Der var dog vist aspiranter, der nok mente, der kunne slettes 2 s'er!

Om sommeren arbejdede børnene i mark og eng, ved hø og korn og vogtede køer og får. Enkelte tjenestedrenge kunne nok få en uheldig plads, men efter min erfaring skete det overmåde sjældent. Det var en såre værdifuld opøvelse i pligt og ansvarsfølelse, der også sidenhen blev dem til gavn, og med stolthed bar de lønnen hjem og følte, de også hjalp far og mor. Og når vinterskolen begyndte, mødte de med en friskhed og en åbenlys iver efter at lære noget. Sådant kunne gøre arbejdet let for vi lærere. Vil nogen have et førstehåndsindtryk af en tjenestedrengs oplevelser under denne skoleordning, så læs amts-skolekonsulent H. Nielsens skildring i hans bog: »Fra det kommunale skolevæsen i Ribe amt 1870-1970.«

Jeg burde også nævne den beundringsværdige indsats vore forskolelærerinder har øvet, og jeg må minde om, at der her i Varde har

været et forskolelærerindeseminarium, hvortil der 1899 opførtes en seminariebygning i Skolegade.

Selvfølgelig skete der også indoktrinering i ældre tider. Efter 1864 fortalte en vestjysk lærer om Bismarck og sagde: »Han er æn skån, Fanden tar' ham nok tilsidst!« – Og hvad er der ikke sagt om Hitler og nazisterne i danske skoler! I provisorietiden, da bølgerne gik højt herude, fortalte en af vore lærere i en geografitime, med rette, om den dygtighed, hvormed Estrup havde fået visse jernbaner anlagt. Da læreren var ivrig højremand, har han måske nok været noget højt oppe. Det fik en dreng til at sige: »Ned med Estrup, Scavenius og Ravn! Vi vil ingen revnet grundlov ha' i Kongens København!« Det indbragte ham øjeblikkelig en knaldende lussing. Drengen blev nu ikke mere konservativ af den grund, og det slog heller ikke hengivenheden for hans dygtige lærer i stykker. De kunne nemlig begge forenes i at synge: »Nej, vi vil vort hjem ej bytte bort for nogen pris. Her vi virke vil og leve på de danskes vis!« – Gid, der aldrig kommer en indoktrinering, der vil forhindre os i at leve og virke på de danskes vis.

I de sidste år har skolen været genstand for en omsiggribende forvandling. Psykologi og demokratisering har givet den et andet præg. Man hører f.eks. ofte slagordet: »Det gælder blot at lære at lære!« Altså finde bøgerne med den rette viden. – Pas på! Ellers kommer det næsten til at minde om bogagenten, der rejste rundt og solgte en håndbog i nødhjælp: »Når De f.eks. ligger ude i Vesterhavet og er ved at drukne, skal De bare slå op s. 57. Der står det hele!« – I hvert fag er der ting, der må læres og kunnes.

Lærerkredsen har ikke blot virket for at gavne lærerne. Den har også virket til gavn for undervisningen og for livet i skolen.